

SISÄMINISTERIÖLLE

Viite: Lausuntopyyntö 15.8.2019; SMDno-2018-2296

Asia: Pelastustoimen onnettomuuksien ehkäisyn toimintaohjelmaluonnos

Lapsiasiavaltuutetun tehtävänä on arvioida ja edistää lapsen oikeuksien toteutumista Suomessa. Työn perustana on YK:n lapsen oikeuksien yleissopimus (SopS 59 ja 60/1991), joka on lailla voimaan saatettu ihmisoikeussopimus. Lapsiasiavaltuutettu arvioi laadittavaa raporttia lapsen oikeuksien yleissopimuksen näkökulmasta.

Asian taustaa

Sisäministeriön koordinoimassa hankkeessa on laadittu pelastustoimen onnettomuuksien ehkäisyn toimintaohjelmaluonnos. Se sisältää tavoitteita, joilla pyritään vaikuttamaan osaamiseen ja kyvykkyyteen, teknologian kehittymiseen, kollaboraation rakentumiseen, asenteisiin ja jaettuihin käsityksiin sekä toimintakulttuuriin. Tavoitteiden saavuttamiseksi on asetettu 10 vaikuttavuustavoitetta ja noin 250 tunnistettua tekoa. Yksi merkittävimmistä panostuksista kohdistuu lapsiin ja nuoriin.

Yleistä

Lapsen oikeuksien yleissopimus koskee kaikkia alle 18-vuotiaita (1 artikla). Lapsen oikeuksien komitea on määritellyt seuraavat artikkelit perustavanlaatuisiksi yleisperiaatteiksi koko lapsen oikeuksien yleissopimuksen täytäntöönpanossa:

- lapsen edun ensisijaisuus kaikissa julkisen tai yksityisen sosiaalihuollon, tuomioistuinten, hallintoviranomaisten tai lainsäädäntöelimien toimissa, jotka koskevat lapsia (3(1) artikla),
- lapsen oikeus syrjimättömyyteen ilman minkäänlaista lapsen, hänen vanhempiansa tai muun laillisen huoltajansa ominaisuuteen tai muuhun seikkaan perustuvaa erottelua (2 artikla),
- lapsen oikeus osallistua, vaikuttaa ja tulla kuulluksi ikänsä ja kehitystasonsa edellyttämällä tavalla; erityisesti lapselle on annettava mahdollisuus tulla kuulluksi häntä koskevissa oikeudellisissa ja hallinnollisissa toimissa joko suoraan tai edustajan tai asianomaisen toimielimen välityksellä (12 artikla) ja
- lapsen oikeus elämään sekä henkiinjäämiseen ja kehittymiseen mahdollisimman täysimääräisesti (6 artikla).

Lapselle on taattava hänen hyvinvoinnilleen välttämätön suojelu (3(2) artikla). Lapsen tulee saada tietoa hyvinvointinsa ja terveytensä edistämiseksi ja vanhemmille (tai muille lapsesta vastaaville aikuisille) tulee olla tukea tarjolla, jotta he voivat vastata lapsen kasvatuksesta ja kehityksestä (17 artikla). Lapsen oikeuksien yleissopimukseen sitoutuneilla valtioilla on velvollisuus taata, että lapset ja heistä huolta pitävät aikuiset saavat tietoa mm. onnettomuuksien ehkäisystä, ja että he osaavat käyttää saamaansa tietoa (24 (2) artikla, e-kohta).

Lapset ja nuoret kohderyhmänä

Lapsiasiavaltuutettu kiinnittää positiivista huomiota siihen, että nimenomaan lapset ja nuoret on otettu tärkeimmäksi kohderyhmäksi. Esitetyt toimenpiteet ovat kattavia. Turvallisuus, erityisesti lasten näkökulmasta, nähdään ohjelmassa laajasti. Toisaalta herää kysymys, ovatko kaikki toimenpiteet tosiasiallisesti toteutettavissa onnistuneesti ja tehokkaasti. Toimien onnistuminen edellyttää laajaa yhteistyötä eri sidosryhmien kanssa, mikä on tosin kattavasti huomioitu.

Lasten ja nuorten näkökulmasta ohjelman kannalta tärkeimpiä asioita ovat tiedottaminen ja osallisuus. Nämä näkyvät ohjelmassa hyvin: siinä panostetaan lasten ja nuorten tapaamiseen esimerkiksi koulu- ja päiväkotivierailuin.

Lapsiasiavaltuutettu kiinnittää kuitenkin huomiota siihen, että lapsiin ja nuoriin kohdistuva sekä toisaalta erityisryhmiin kohdistuva tietoisuuden lisäämisen tavoite ovat erillään toisistaan. Alaikäiset ovat ikänsä ja kehitystasonsa vuoksi haavoittuvassa asemassa, mutta erityisesti sitä ovat lapset, joilla on erityisiä tarpeita esim. vammansa vuoksi. On tärkeää, että lapsille on tarjolla tietoa heille ymmärrettävällä tavalla, heille ymmärrettävässä muodossa ja sellaisilla foorumeilla, joista heidät parhaiten tavoittaa; tämän *lisäksi* on huomioitava erityiset tarpeet ja saavutettavuus. Sama koskee esim. kielivähemmistöön kuuluvia lapsia.

Toimenpiteiden jatkuva arviointi

Lapsiasiavaltuutettu pitää tärkeänä sitä, että tavoitteiden toteutumisesta tehdään väliarviointi, jossa arvioidaan erityisesti ohjelman lapsivaikutuksia. On tärkeää selvittää, onko ohjelma vaikuttanut lasten ja nuorten arkeen, onko se turvallisempi ja jos on, niin millä tavalla, ja mitkä toimenpiteet on koettu tehokkaiksi myös lasten näkökulmasta. Lapsivaikutusten arviointiin kuuluu se, että lapset ja nuoret ovat siinä mukana.

Muita huomioita

Lausuntopyynnön liitteinä olleista asiakirjoista ei ilmene, onko pelastustoimen onnettomuuksien ehkäisyn toimintaohjelmalla yhteyttä Terveyden ja hyvinvoinnin laitoksen (THL) koordinoimaan kansallisen lasten ja nuorten turvallisuuden edistämistyöhön. Yhteistyö ja koherenssi kyseisen työn kannalta on tärkeä varmistaa.

Luonnoksessa mainitaan yhtenä tavoitteena, että kotihoidon asiakkaiden ja aistirajoitteisten palokuolemat ja tapaturmat puolittuvat vuoteen 2024 mennessä. Lasten kuolinsyitä koskevissa tilastoissa tapaturmat, etenkin hukkumiset ja palokuolemat ovat korkealla tasolla, joten lapsiasiavaltuutettu suosittelee myös niiden vähentämiseen vastaavaa konkreettista tavoitetta. Suositeltava yhteistyökumppani olisi juuri edellä mainittu Kansallinen lasten ja nuorten turvallisuuden edistämisen oh-

jelma, mikäli yhteistyötä ei vielä ole. Muina painopisteinä mainittakoon mopo-, mopoauto- ja mönkijäonnettomuuksien sekä itsemurhien ehkäisy.

Yleisesti ottaen tapaturmien taustalla on usein päihteiden käyttöä, näin myös alaikäisten kohdalla. Sen vuoksi lapsiasiavaltuutettu suosittelee yhteistyötä myös lasten ja nuorten kanssa päihdetyötä tekevien ammattilaisten kanssa.

Myös lapsiasiavaltuutettu on kiinnostunut olemaan yhteistyössä turvallisuusriskien minimoimiseksi lasten ja nuorten arjessa. Lasten ja nuorten turvallisuus tulee olemaan yksi lapsiasiavaltuutetun painopistealue viisivuotisstrategiassa 2019 – 2024.

Jyväskylässä 30.9.2019

Elina Pekkarinen
Lapsiasiavaltuutettu

Jaana Tervo

Jaana Tervo
Vs. lakimies

Terhi Tuukkanen
Erikoistutkija